

OSA IV TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

KAIKKIA VIERASLAJEJA KOSKEVAT TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Toimenpide-ehdotusten tavoitteena on haitallisten vieraslajien aiheuttamien ongelmien ennaltaehkäisy ja haittojen varhainen torjunta, mikä yleensä on kustannustehokkainta. Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat olennaisia toimenpiteitä vieraslajistrategian tavoitteiden saavuttamiseksi.

Strategian osassa II on tunnistettu Suomessa vieraslajien aiheuttamia selkeästi todettuja välillisiä ja välittömiä haittoja sekä mahdollisia välillisiä ja välittömiä haittoja. Tunnistettujen haittojen torjumiseksi tarvitaan erilaisia toimenpiteitä. Yleiset toimenpiteet, jotka kohdistuvat ja vaikuttavat samanaikaisesti useisiin vieraslajeihin tai vieraslajiryhmiin, muodostavat vieraslajistrategian perustan. Tällaisia toimenpiteitä ovat

1. Saatetaan vieraslajeja koskeva lainsäädäntö kattavaksi.
2. Perustetaan lautakunta huolehtimaan vieraslajeja koskevien toimien seurannasta ja edistymisestä.
3. Käynnistetään vieraslajeja koskeva viestintä ja koulutus.
4. Perustetaan vieraslajiportaali.
5. Luodaan varhaisvaroitusjärjestelmä sekä vieraslajien seuranta.
6. Luodaan kansallinen vieraslajeja koskeva riskinarviointijärjestelmä.
7. Lisätään vieraslajitutkimusta sekä erityisesti riskinarviointia palvelevaa tutkimusta.
8. Luodaan valmiudet estää haitallisten vieraslajien maahantulo ja käynnistää maahan päässeiden haitallisten vieraslajien nopeat torjuntatoimet.
9. Kannustetaan vapaaehtoisein kansalaistoimiin haitallisten vieraslajien torjunnassa.
10. Kehitetään rahoitusmekanismeja haitallisten vieraslajien torjumiseksi.
11. Varmistetaan, ettei Suomen kautta leviä haitallisia vieraslajeja rajojen yli.
12. Toimitaan kansainvälisesti vieraslajien torjumiseksi.
13. Torjutaan Itämeren ja sisävesien vieraslajien aiheuttamia haittoja.
14. Torjutaan vieraiden maaselkärankaisten aiheuttamia haittoja.
15. Torjutaan maaympäristöjen vieraskasvien haittoja.
16. Hävitetään jättiputket Suomesta kokonaan.

Kullekin toimenpide-ehdotukselle on osoitettu toimijat ja toteutusaikataulu. Kaikki toimenpide-esitykset tukevat toisiaan (kuva 2). Kaikkien toimenpiteiden toteutusaikataulut on koottu kuvaan 1.

Ehdotus toimenpiteiden aikatauluksi

Tarkempi aikataulu yksittäisille toimenpiteille on esitetty toimenpide-ehdotuksissa kunkin toimenpiteen kohdalla.

Kuva 1: Ehdotus toimenpiteiden toteuttamisaikatauluksi.

1. Saatetaan vieraslajeja koskeva lainsäädäntö kattavaksi

Tavoite

Tavoitteena on, että lainsäädäntö haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien rajoittamiseksi ja hallinnan kehittämiseksi on kattava ja ajanmukainen. Kehittämistyössä seurataan ja otetaan huomioon EU:n vieraslajistrategian valmistelutyö sekä tähän strategiaan mahdollisesti sisältyvät lainsäädännölliset elementit. Lainsäädännön kehittämisen lähtökohdaksi tulisi ottaa aiheuttaja maksaa -periaate sekä kansainvälisessä biodiversiteettisopimuksessa määritelty varovaisuusperiaate.

Vaikutukset

Vaikka vieraslajeja koskevia säännöksiä on monissa laeissa, nykyinen vieraslajeja koskeva lainsäädäntö on puutteellinen, hajanainen ja epäyhtenäinen. Tämä vaikeuttaa riskien ja haittojen hallintaa. Lainsäädäntöä kehittämällä luodaan oikeudellinen perusta toiminnalle, jolla voidaan estää jo maahan asettuneen vieraslajin leviäminen tai rajoittaa vieraslajin aiheuttamia haittoja. Myös keinot, joita voidaan käyttää nopeisiin torjuntatoimenpiteisiin uuden haitalliseksi epäillyn vieraslajin saapuessa maahan, tarvitsevat lainsäädännöllisen perustan.

Lainsäädäntö selkeyttää eri toimijoiden velvollisuudet ja vastuusuhteet vieraslajien torjuntatyössä, mukaan lukien taloudelliset vastuut. Tämä luo edellytyksiä tehokkaalle käytännön toiminnalle ja mahdollisuuksia kehittää toimintaa edelleen vieraslajien aiheuttaman riskin rajoittamiseksi mahdollisimman pieneksi sekä nykyisten haittojen vähentämiseksi.

Toteutus

Vieraslajien aiheuttamien haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi lainsäädäntö saatetaan kattavaksi ja ajanmukaiseksi. Kehitetään vieraslajeja koskevaa lainsäädäntöä luomalla yhtenäinen lainsäädäntöperusta joko täydentämällä nykyistä lainsäädäntöä tai tarvittaessa säätämällä haitallisia vieraslajeja koskeva erityislaki. Lainsäädäntöä kehitettäessä on käsiteltävä erityisesti seuraavia, strategiатыön yhteydessä tehdyssä alustavassa käsittelyssä todettuja vieraslajien hallintaa koskevia ongelmia:

Nykyinen lainsäädäntö ei tunnista kattavasti vieraslajeja. Lainsäädäntö ei sisällä mm. yhdenmukaista määritelmää vieraslajeista tai haitallisista vieraslajeista, erityisen haitallisista vieraslajeista tai vieraslajien aiheuttamasta merkittävästä haitasta, johon on tarpeen kohdentaa erityisen voimakkaita torjuntatoimia.

Nykyinen lainsäädäntö ei määrittele riittävästi viranomaisvastuita ja -tehtäviä eikä esimerkiksi vastuutahoja, jotka veloitettaisiin muun muassa vieraslajin hävitystehtäviin.

Lainsäädännössä ei ole kaikkien vieraslajien osalta valtuuksia ryhtyä toimenpiteisiin potentiaalisesti haitallisten vieraslajien kannan poistamiseksi välittömästi kun ensimmäiset havainnot lajista on tehty. Lainsäädäntö ei myöskään varmistakaan esimerkiksi sitä, että kasvinsuojeluinerekisterissä olisi käytettävissä riittävästi kasvinsuojeluaineita, joita voitaisiin kriisitilanteissa käyttää nopeasti.

Nykyinen lainsäädäntö ei sisällä riittävästi ilmoitusvelvollisuutta haitallisesta vieraslajista. Nykyinen lainsäädäntö ei velvoita maanomistajaa poistamaan haitallista vieraslajia maaltaan eikä salli välttämätöntä haitallisten vieraslajien poistoa ilman maanomistajan lupaa.

Nykyisessä lainsäädännössä ei määritellä riskinarvioinnin ja ennakkovaroitusjärjestelmän kehyksiä.

Nykyinen lainsäädäntö ei määrittele riittävästi haitallisten vieraslajien myyntiä tai kaupaksi tarjoamista tai levittämistä. Maahantuojilla, myyjillä ja käyttäjillä ei ole määriteltäviä vastuuta haitallisen vieraslajin tahallisesta levittämisestä. Hyvin haitallisiksi tiedettyjen lajien myyntiä ja levittämistä tulisi rajoittaa (esimerkiksi jättiputket ja muut vastaavat aggressiivisesti luontoon leviävät lajit, joiden haittavaikutukset suurella todennäköisyydellä kasvavat ilmaston lämpenemisen myötä). Ei ole olemassa luetteloa (lajeista) eliöistä, joiden tuonti on kiellettyä (tai vastaavasti sallittua). Vieraslajien internet-kauppa ei ole kontrolloitua.

Nykyisessä lainsäädännössä vierasperäisten eläinten levittämisen rajoittamista ja torjumista luonnossa vaikeuttaa se, että kestävä käytön periaate nykyisellään koskee myös monia haitallisia vieraslajeja. Kestävä käytön periaatteesta luonnollisesti on voitava poiketa, kun kyseessä on haitallinen vieraslaji. Myös poikkeaminen säädettyistä pyynti- ja rauhoitusajoista, kuten mahdollisuus käyttää poikkeuksellisia pyyntimenetelmiä, tulisi olla mahdollista, kun kyseessä on haitallinen vieraslaji.

Nykyisessä lainsäädännössä ei puututa luonnosta tavattaviin villiintyneisiin vieraisiin eläinlajeihin, risteymiin tai karanneisiin kotieläimiin. Lainsäädännön kehittämisen yhteydessä tulisi harkita toimivallan antamista viranomaiselle myöntää lupa poistaa sellainen luonnosta tavattava villiintynyt vieraslajin eläin, risteymä (esimerkiksi koirasusi) tai villiintynyt karkuun päässyt kotieläin, joka voi risteytyä luonnonvaraisen eläinlajin kanssa.

Nykyinen lainsäädäntö ei ota huomioon, että maahan ja maaperään voidaan tahattomasti tai tahallisesti jättää haitallisen vieraslajien siemeniä tai osia, jotka aiheuttavat maaperän pilaantumista tai jopa vaaraa ihmiselle tai ympäristölle. Maa-aineksen mukana voidaan tahattomasti tai tahallisesti levittää vieraslajien siemeniä muualle. Haitallisen vieraslajin saastuttamalle maalle voidaan nykyisellään myös rakentaa ilman velvollisuutta puhdistaa vieraslajit maaperästä.

Nykyisestä lainsäädännöstä puuttuu vaatimus kala- ja rapuistutusten ilmoittamisesta. Tämän seurauksena vieraslajien käytöstä istukkaina sen paremmin kuin lajien levinneisyydestä ja menestymisestäkään ei ole ajanmukaisia tietoja. Lainsäädännön tulee määritellä istutuksista raportointitavat, tietokannan (istutusrekisterin) ylläpito alue- ja valtakunnan tasolla, sekä tietojen julkisuus ja käyttötapa.

Nykyisen lainsäädännön perusteella ei voida torjua eräiden vierasperäisten kala- ja rapuistutusten tai -loisten leviämistä kala- ja rapuistutusten välityksellä uusiin vesistöihin. Erityisesti tämä koskee liikennettä murtovedestä sisävesiin ja toisaalta sisävesien välistä ja vaellusesteet ylittävää elävien kalojen ja rapujen kuljettamista. Ongelman laajuuden selvittäminen edellyttää kuitenkin tutkimusta ja riskinarviointia sekä poistaminen menetelmien kehittämistä. Mikäli tämä antaa aiheutta, tulisi tarkemmin säädellä kalojen ja rapujen elävänä siirtämisestä sekä viljely- että istutustarkoituksessa.

Vieraiden eliöiden käytöstä biologisessa torjunnassa tai vieraiden pölyttäjäpistiäisten tuonnista ja käytöstä ei ole olemassa EU-tason eikä kansallisia säädöksiä. Biologisten torjuntaeliöiden lainsäädäntötarve on tarpeen arvioida ja tarvittaessa saattaa biologisten torjuntaeliöiden tuonti ja sisämarkkinakauppa lainsäädännön ja valvonnan piiriin. Varmistetaan kuitenkin biologisen torjunnan saatavuus Suomessa; lähtökohtana esimerkiksi EPPO:n suositukset torjuntaeliöiden vaikutuksista Euroopassa. Vieraiden pölyttäjäpistiäisten tuontia tulee valvoa.

Nykyisen lainsäädännön mukaan viranomainen voi tarvittaessa velvoittaa toimijaa torjumaan taimiaineistossa havaitut kasvintuhoojat, hävittää ne itse tai asettaa kasvintuhoojalla saastuneet taimet markkinointikieltoon. Lainsäädännön mukaan viranomainen ei voi määrätä toimijaa hävittämään kasvintuhoojia muusta ympäristöstä. Lainsäädännön tulisi määrätä taimia markkinoivat yritykset hävittämään erityisen haitalliset vieraslajit, kuten espanjansiruetanan, tiloiltaan, sekä velvoittaa kunnat ja muut maanomistajat torjuntaan mukaan ainakin niillä omilla alueillaan, jotka toimivat lajin piilo- ja leviämispaikkoina.

Eri lakien mukaisissa tukijärjestelmissä ei ole selkeitä ehtoja, jotka rajoittaisivat haitallisten vieraslajien levittämistä. Tuki- ja rahoituspoliittisia toimia ohjaavaa lainsäädäntöä tulee tarkastella ja kehittää siten, että se ei suosi haitallisten vieraslajien levittämistä.

Nykyinen lainsäädäntö ei sisällä riittäviä sanktioita. Nykyisen lainsäädännön sanktiota koskevat määräykset ovat osin epäselviä tai puutteellisia.

Lainsäädäntöä kehitettäessä tulee resurssoinnin ja uusien rahoituslähteiden kehittämiseen kiinnittää huomiota (ks. toimenpide 10). Säädösten tulee mahdollistaa uusien soveltuvien rahoituskanavien käyttö.

Lainsäädännön uudistamisesta tehdään ehdotus virkamiesten ja asiantuntijoiden virkayönä, johon liittyy lausuntokuuleminen.

Toimijat: MMM, YM ja LVM sekä tutkimuslaitosten ja järjestöjen asiantuntijat.
Aikataulu: 2012-2013.

2. Perustetaan lautakunta huolehtimaan vieraslajeja koskevien toimien seurannasta ja edistymisestä

Tavoite

Luodaan viranomaiselin, jonka tehtävänä on käsitellä vieraslajeja koskevia kysymyksiä ja huolehtia vieraslajien toimien seurannasta ja edistymisestä.

Vaikutukset

Lautakunta muodostuu yhteistyöelimeksi, joka helpottaa vieraslajeja koskevien asioiden käsittelyä ja johdonmukaisten linjausten muodostamista mm. EU-tason neuvotteluissa. Lautakunta tukee vieraslajitoiminnan kehittämistä. Lautakunta aiheuttaa eräitä hallinnollisia kustannuksia, mutta voi myös säästää voimavaroja, kun vieraslajeja koskevia asioita käsitellään nykyistä jäsentyneemmin ja vakiintuneen yhteistyöverkon kautta.

Toteutus

Lautakunta toimii maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä. Valtioneuvosto asettaisi vieraslajilautakunnan maa- ja metsätalousministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan. Lautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä muita jäseniä varajäsenineen. Jäsenten tulee edustaa ainakin maa- ja metsätalousministeriötä, ympäristöministeriötä, liikenne- ja viestintäministeriötä, Suomen ympäristökeskusta sekä muita tutkimuslaitoksia (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Metsätutkimuslaitos, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira), yliopistoja, Luonnontieteellistä keskusmuseota, Metsähallitusta, puutarha-alaa, toiminnan harjoittajia ja ympäristö- ja muita järjestöjä. Lautakunnassa tulee olla myös eettistä asiantuntemusta.

Lautakunta voi asettaa eri tehtäviä varten jaostoja. Lautakunnalla on pääsihteeri ja pääsihteerin apuna toimii asiantuntijasihhteereitä eri asiantuntemusta vaativilta alueilta, kuten riskinarvioinnissa.

Vieraslajilautakunnalla olisi seuraavat tehtävät:

- koordinoida, sovittaa yhteen ja edistää vieraslajeja koskevan strategian ja lainsäädännön toimeenpanoa,
- toimia EU:n vieraslajistrategian mukaisena yhteystahona ("focal point") Suomessa yhdessä MMM:n kanssa,
- tehdä ao. viranomaisille ehdotuksia toimenpiteistä vieraslajien aiheuttamien riskien ja haittojen torjumiseksi,
- tarvittaessa käynnistää ao. viranomaisen kanssa haitallisiin vieraslajeihin kohdistuvia nopeita toimenpiteitä,
- avustaa ao. viranomaisia vieraslajeihin liittyvien erityiskysymysten käsittelyssä, mm. silloin, kun toimenpiteillä on taloudellisia vaikutuksia yritystoimintaan,

- teettää riskinarviointeja ja näiden avulla vastata lajilistan määrittelystä, ml. maa- hantuotavista sallituista lemmikkieläimistä, sekä vastata vieraslajeja koskevan ris- kinarvioinnin seurannasta,
- ylläpitää, päivittää ja vahvistaa vieraslajien luettelot,
- toimia läheisessä yhteistyössä vieraslajiportaalista vastaavien tahojen kanssa,
- valmistella kotimaisille ja kansainvälisille viranomaisille annettavia lausuntoja tai raporteja,
- kehittää innovatiivista rahoitusta,
- huolehtia vieraslajien sekä strategian seurannasta:
 - vieraslajeja koskeva lajistoseuranta (ml. levinneisyysmuutokset, haitalli- suusmuutokset)
 - strategian toimeenpanon seuranta
 - torjuntatoimien vaikuttavuuden seuranta
 - mahdollisten tutkimustarpeiden tunnistaminen

Toimijat: MMM, YM ja LVM.

Aikataulu: Lautakunta asetetaan 2012.

3. Käynnistetään vieraslajeja koskeva viestintä ja koulutus

Tavoite

Tavoitteena on tiedotuksella, koulutuksella ja ohjeistuksella lisätä vieraslajien keskeisten toimijoiden tietoisuutta. Tieto vieraslajien aiheuttamista haitoista sekä osaaminen ja moti- vaatio niiden torjuntaan lisääntyvät.

Vaikutukset

Viestinnällä ja koulutuksella vaikutetaan keskeisesti vieraslajistrategian ja sen ehdotusten toteutumiseen. Lisäämällä tiedottamista ja koulutusta vieraslajeista parannetaan tietoi- suutta vieraslajeihin liittyvistä riskeistä, mikä edistää haittojen ennaltaehkäisyä, tukee sääntelyn toimeenpanoa ja lisää ymmärrystä voimaperäisten toimenpiteiden välttämättö- myydestä. Vaikutusten ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa viestintää ja koulutusta myös muuttuvissa olosuhteissa. Viestinnän ja koulutuksen tulee esimerkiksi nostaa esiin tietoa ilmastonmuutoksen sekä globalisaation (kuten ihmisten lisääntynyt matkustaminen) myötä Suomeen mahdollisesti leviävistä uusista haitallisista vieraslajeista, niiden haittavaikutuk- sista, sekä maassamme jo esiintyvien lajien kasvavista riskeistä.

Toiminta edellyttää kohdennettuja voimavaroja, joskin osa kustannuksista voidaan toteut- taan muun viestinnän ja koulutuksen yhteydessä. Viestinnässä ja koulutuksessa voidaan myös hyödyntää kansalais- ja neuvontajärjestöjä. Kustannukset kohdistuvat viranomaisiin, tutkimuslaitoksiin ja yksityisiin toimijoihin. Kustannusvastuut osoitettaisiin osittain uudiste- tussa lainsäädännössä, jossa säädettäisiin tiedottamisvastuista ja velvollisuuksista. Toi- minnan kustannuksia voidaan pitää pieninä verrattuna niillä saavutettavaan riskinvähen- nykseen.

Toiminnan yhtenä vaikutuksena voi olla myös yleinen ympäristötietoisuuden kasvu. Mah- dollisena haitallisena vaikutuksena voi olla vapaaehtoisten torjuntatoimien kohdistuminen vieraslajeja muistuttaviin haitattomiin lajeihin.

Toteutus

3.1 Laaditaan viestintäsuunnitelma

Laaditaan haitallisia vieraslajeja koskeva viestintäsuunnitelma, joka tukee osaltaan vieraslajistrategian toteuttamista.

Toimijat: MMM ja YM (laadintavastuu) yhteistyössä eri toimijatahojen kanssa.

Aikataulu: 2011.

3.1.1 Laaditaan opas haitallisista vieraslajeista

Laaditaan opas haitallisista vieraslajeista. Opas sisältää vieraslajin tunnistamisohjeet kuvineen sekä torjuntakeinot. Opas suunnataan sekä kansalaisten että ammattilaisten käyttöön. Perusaineisto julkaistaan internet-pohjaisena, ja opas liitetään myöhemmin myös vieraslajiportaalin osaksi.

- Laaditaan opas ammattilaisten kuten tullin määräysoppaaksi haitallisimmista vieraslajeista. Vahvistetaan tullin henkilöstön osaamista tunnistamaan vieraslajit rajatarkastusten helpottamiseksi ja haitallisten vieraslajien maahan pääsyn estämiseksi.
- Eri toimijatahot laativat perusoppaan pohjalta eri käyttäjäryhmille suunnattuja erikoisoppaita.

Toimijat: MMM, YM ja SYKE (perusoppaan laadintavastuu) yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Eri toimijat laativat erikoisoppaat.

Aikataulu: 2012.

3.1.2 Käynnistetään ja toteutetaan kohdennettuja kampanjoita

Järjestetään kohdennettuja kampanjoita ja muuta kansalaisviestintää vieraslajeista ja niiden aiheuttamista haitoista sekä torjuntakeinoista. Järjestetään myös valtakunnallisia teemapäiviä ajankohtaisista vieraslajiasioista sekä erä-, puutarha- ja lemmikkimessuille tiedotusta vieraslajeista.

Järjestetään lemmikkieläimiin ja niihin liittyviin hyviin käytäntöihin liittyvää tiedotusta (eläinlääkärit, kansalaiset). Kiinnitetään tiedotuksessa huomiota internetin kautta mahdollisesti maahan tuotaviin lemmikkeihin.

Suunnataan ohjeistuksella ja tiedottamisella puutarhakasvien, akvaarioeläimien ja -kasvien ja muuhun aktiiviseen ihmistoimintaan kytkeytyvien eliölajien valintaa ongelmallista vieraslajeista kohti haittavaikutuksiltaan lievempiä lajeja, joiden haitat eivät todennäköisesti lisäänty ilmastonmuutoksenkaan myötä.

Toimijat: MMM ja YM (kampanjakoordinaatio), SYKE, tiehallinto, kansalaisjärjestöt, LTKM, eläintarhat (kohdennettujen kampanjoiden järjestäminen), LTKM ja eläinsuojelujärjestöt sekä eläintarhat (Korkeasaari) (lemmikkieläimiin ja niiden internet-kauppaan liittyvät tiedotuskampanjat).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

3.1.3 Laaditaan viestintästrategia kasvintuotannon ammattilaisille

Perustetaan vieraisiin kasvintuhoojiin ja rikkakasveihin liittyvä kansallinen viestinnän koordinoitiryhmä, jonka tehtävänä on laatia kasvintuhoojien ja rikkakasvien hallintaan tähtäävä kasvinsuojelun viestintästrategia, jonka toteutumista seurataan ja viestinnän vaikuttavuutta arvioidaan vuosittain kasvinsuojelun neuvottelukunnassa.

Toimijat: MMM, Evira (laadintavastuu) yhteistyössä alan toimijoiden kanssa.

Aikataulu: 2012.

3.1.4 Laaditaan Suomen vieraslajeille suomen- ja ruotsinkielinen nimistö

Laaditaan virallinen suomenkielinen ja ruotsinkielinen nimistö niille vieraslajeille, joilta nimi edelleen puuttuu.

Toimijat: LTKM yhteistyössä vieraslajilautakunnan kanssa, LTKM ja Suomen Hyönteistieteellisen Seuran sanastotoimikunta (toimintavastuu), Suomen Biologian Seura, Vanamon nimistötoimikunnat, Kasvinsuojeluseuran nimistöjaosto.

Aikataulu: 2012–2014. Nimistön päivitys jatkuvaa.

3.2 Kehitetään vieraslajikoulutusta

Kehitetään vieraslajikoulutusta ja liitetään vieraslajiteema erityyppiseen **koulutukseen**.

3.2.1 Yleissivistävä koulutus

Liitetään vieraslajiteema osaksi peruskoulun ja lukion biologian ja kestävän kehityksen opintoja opetussuunnitelman perusteisiin.

Laaditaan haitallisiin vieraslajeihin liittyvää opetusmateriaalia kouluille.

Toimijat: OKM ja OPH (koordinointi- ja laadintavastuu).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

3.2.2 Ammatillinen koulutus

Liitetään vieraslajiteema osaksi asiaan liittyvien tutkintojen perusteita (esim. luonto- ja ympäristöalan, maatilatalouden ja puutarhatalouden perustutkintojen perusteet sekä asi-aankuuluvat ammatti- ja erikoisammattitutkinnot) sekä osaksi luonnonvara-alan ammatillista koulutusta (maatalous, metsätalous, puutarha, kalatalous jne.). Ohjataan koulutusta myös nykyisille toimijoille ja viranomaisille (tulli, riskinarviointia tarvitsevat tahot).

Laaditaan haitallisiin vieraslajeihin liittyvää opetusmateriaalia kouluille ja ammattiopistoille.

Toimijat: OKM ja OPH (ohjaus- ja laadintavastuu).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

4. Perustetaan vieraslajiportaali

Monille eri organisaatioille ja laitoksille (mm. SYKE, RKTL, LTKM) on kehitetty kansalaisten ja viranomaisten ym. ilmoituksia varten tiedonkeruujärjestelmiä erilaisista laji- ja luontohavainnoista omiin ja edustamansa sektorin tarpeisiin. Ne eivät kuitenkaan korosta eivätkä erottele vieraslajeja ja niistä tehtyjä havaintoja alkuperäislajeista, eivätkä siten palvele sellaisinaan vieraslajiseurannan välttämättömiä tarpeita.

Tavoite

Tavoitteena on, että Suomessa on yhdessä paikassa kaikkien saatavilla ajankohtaista tietoa, joka auttaa vieraslajitiedotuksessa, riskinarvioinnissa, seurannassa ja torjunnassa. Tavoitteena on lisäksi käytössä oleva järjestelmä, jolla voidaan helposti ottaa vastaan ja levittää tietoja haitallisista vieraslajeista. Käytössä on myös tietoja lajesiintymien sijainnista, laajuudesta ja torjunnoista eri puolilla maata, jotta torjunnat saadaan kohdistettua oikeaan paikkaan oikeaan aikaan.

Portaali palvelee useaa strategian toimenpide-esitystä ja niiden toimeenpanoa. Portaalin tulee ilmoitus- ja raportointityökaluna kytkeytyä muihin, eri organisaatioiden ylläpitämiin erityissivustoihin, jotta erilaisia aktiivisuus- ja intressiryhmiä edustavien ihmisten ja tahojen kaikki havainnot saadaan kerättyä mahdollisimman käyttäjäystävällisellä tavalla.

Vaikutukset

Ajankohtaisten tietojen puutteen ja niiden hajanaisuuden vuoksi haitalliset vieraslajit ja niiden aiheuttamat ongelmat ovat huonosti tunnettuja, ja niiden seuranta ja torjunta on satunnaista ja tehotonta. Useita haitallisia vieraslajeja ei torjuta lainkaan.

Vieraslajiportaalin avulla helpotetaan keskeisesti vieraslajistrategian tavoitteiden ja toimenpide-ehtotusten toteutumista ja samalla myös suoriutumista kansainvälisistä velvoitteista seuraavasti:

- 1) Portaali auttaa vieraslajien torjunnassa ja viranomaisia torjunnan suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Portaali tukee paikallisia torjuntahankkeita antamalla käytännön työkalun tiedottamiseen, esiintymispaikkojen selvälle saantiin ja ohjeita torjuntaan.
- 2) Portaali auttaa vieraslajien seurannassa ja portaaliin kertyvä havaintotieto selvittämään vieraslajien leviämistä ja runsastumista. Portaali auttaa huomaamaan uusille alueille leviävä vieraslajit ja torjumaan niitä siinä vaiheessa, kun se on vielä mahdollista. Portaali auttaa myös tehtyjen torjuntatoimien vaikutusten arvioinneissa.
- 3) Portaali on tukena yleisessä tiedottamisessa, koulutuksessa ja valistamisessa. Yhteen paikkaan koottu vieraslajitietämys hyödyttää viranomaisia, tutkijoita, luonnonsuojelujärjestöjä, opettajia ja tavallisia asiasta kiinnostuneita kansalaisia.
- 4) Portaali helpottaa riskinarviointia ja ennakkovaroitusjärjestelmän kehittämistä.

Portaalin vaikuttavuus arvioidaan suureksi; kansalaisilla on yksi yhteinen tieto- ja ilmoituslähde, aluehallinnon viranomaisilla selkeä raportointikanava, tutkimuksella vankat ja ajantasaiset lähtökohdat hankkeista vieraslajiympäristössä, tiedon popularisoijilla ja medialla käyttökelpoinen virheetön ajantasainen tietolähde kotimaisessa ja kansainvälisessä raportoinnissa, tilannekatsauksissa sekä säädösvalmistelussa yhtenäiset tiedot.

Toteutus

4.1 Perustetaan vieraslajiportaali

Kootaan vieraslajiportaali viranomaisten, asiantuntijoiden, kansalaisten ja muiden toimijoiden käyttöön. Portaali toimii yhteisenä havaintojen ilmoituskanavana sekä sähköisenä oppaana pahimpien haitallisten vieraslajien tunnistuksessa.

Portaalin rakentaminen sekä pitkäjänteinen päivitystoiminta edellyttävät kohdennettuja voimavaroja. Kehitystyöhön on mahdollista hakea hankerahoitusta, mutta samalla on varmistettava siitä, että ylläpitoon ja päivitykseen on mahdollista saada jatkuvaa rahoitusta.

Portaaliin on koottu luettelot haitallisista ja tarkkailtavista tai paikallisesti haitallisista vieraslajeista, näitä koskeva tietoteksti ja lajimäärityksen apuväline, torjuntakeinot, valokuvia ja ajantasaiset levinneisyyskartat sekä yhteystiedot vastuuviranomaisiin. Portaalin kautta on mahdollisuus ilmoittaa vieraslajihavaintoja helppokäyttöisen karttaliittymän avulla. Portaalin tietojen pitää perustua aitoihin tutkimustuloksiin, niitä tulee pystyä päivittämään, ja portaalin tulee sisältää mahdollisuudet erilaisiin hakutoimintoihin.

Vieraslajihälytyksen toiminta vieraslajiportaalin kautta sekä suositukset portaalin tietosäällöstä ja toiminnoista on esitetty **liitteessä IV**.

Toimijat: YM, MMM ja SYKE (portaalin perustaminen) yhteistyössä vieraslajilautakunnan kanssa, SYKE ja tutkimuslaitokset yhteistyössä (päivittäminen).

Aikataulu: 2012-2014. Kehittäminen käynnistyy vuonna 2011. Päivitys jatkuvaa.

5. Luodaan varhaisvaroitusjärjestelmä sekä vieraslajien seuranta

Tavoite

Tavoitteena on luoda kansallinen vieraslajien varhaisvaroitusjärjestelmä. Kansallinen varhaisvaroitusjärjestelmä antaa mahdollisimman ajantasaista tietoa Suomen vieraslajitilanteesta ja sen avulla kyetään havaitsemaan myös uusien vieraslajien tulo leviämisen varhaisessa vaiheessa. Järjestelmään kuuluu hälytysjärjestelmä, jonka avulla pystytään havaitsemaan haitallisten vieraslajien saapuminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Tavoitteena on, että seurannan kehittyessä myös vieraslajien havainnointimenetelmät parantuvat, tärkeimmät seuranta-alueet tarkentuvat sekä vieraslajien ja torjuntatoimien vaikutukset selkeytyvät.

Vaikutukset

Toimivan varhaisvaroitusjärjestelmän avulla tieto haitallisen vieraslajin esiintymästä tulee nopeasti vastuullisen viranomaisen tietoon. Varhaisvaroitusjärjestelmän avulla pystytään toteuttamaan vieraslajien ennakoivaa torjuntatyötä ja tarvittaessa toimimaan nopeasti haittojen torjumiseksi tai rajoittamiseksi. Seurannan ja muun tiedonkeruun avulla tieto vieraslajien aiheuttaman haitan tai uhkan todellisesta tilanteesta lisääntyy. Samalla pystytään ennaltaehkäisemään tai torjumaan haittoja ajoissa oikein kohdennetuilla toimenpiteillä. Seuranta tuottaa tietoa toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioimiseksi ja tarvittaessa toimenpiteiden uudelleen suuntaamisen tueksi.

Seurannan kustannukset määräytyvät seurantajärjestelmän toteutustavan ja kattavuuden mukaan. Kustannuksia voidaan rajoittaa liittämällä vieraslajiseuranta muihin seurantajärjestelmiin, kohdentamalla seurantaa riskinarvioinnin perusteella todennäköisimpiin vieraslajien saapumispaikkoihin ja hyödyntämällä seurannassa myös vapaaehtoisvoimia. Ehdotettu vieraslajiportaali voi edistää seurannan kustannustehokasta toteuttamista. Järjestelmän perustaminen ja ylläpitäminen vaatii jatkuvasti voimavaroja.

Ennakoivan torjuntatyön avulla voidaan estää vieraslajeja leviämästä ennen kuin ne ovat muodostaneet elinkykyisiä laajalle levinneitä kantoja. Torjuntatyö edellyttää torjuntavalmiuksia ja mahdollisuuksia suunnata voimavaroja tarpeiden mukaan. Valmiuksien ylläpito sitoo voimavaroja, mutta kustannukset voidaan pitää kohtuullisella tasolla, jos toiminta voidaan integroida muuhun valvontatyöhön.

Toteutus

5.1 Luodaan Suomeen oma vieraslajien varhaisvaroitus- ja torjuntajärjestelmä ja vahvistetaan edellytyksiä toteuttaa ennakoivaa torjuntatyötä

Luodaan kansallinen vieraslajien varhaisvaroitus- ja torjuntajärjestelmä hyödyntämällä jo olemassa olevia tai EU:ssa valmisteilla olevia järjestelmiä. Varhaisvaroitusjärjestelmän tulee sisältää eri toimintaosat, kuten mm. valvonta- ja seurantatoimenpiteet, saapuvien vieraslajien tunnistaminen, riskien arviointi, viestintä asianomaisille viranomaisille, toimintatavan valinta (perustuen valmiussuunnitelmaan) sekä toimintatapa ja resurssit nopeaan hävittämiseen.

Toimijat: YM, SYKE (koordinointivastuu) yhteistyössä vieraslajilautakunnan kanssa, SYKE (järjestelmän laadinta osana vieraslajiportaalia) yhteistyössä kansallisten toimijoiden ja kansainvälisten tahojen kanssa, LTKM.

Aikataulu: 2013–2015.

5.2 Kehitetään nykyistä lajistoseurantaa vieraslajihavainnointia palvelevaksi

Laaditaan ja otetaan käyttöön vieraslajeja koskeva yleinen havainnointi- ja seurantaohjeistus sekä raportointivelvollisuus eri toimijoille. Laaditaan haitallisten vieraslajien havainnointiin ja esiintymien seurantaan suunnitelmat ja toimeenpannaan suunnitelmat. Tunnistetaan ne alueet, joissa ei ole systemaattisia seurantoja, ja selvitetään mahdollisuuksia parantaa vieraslajihavainnointia ja -raportointia. Esimerkiksi vesistöjen velvoitetarkkailuun olisi mahdollista lisätä vieraslajihavainnointi ja -ilmoitukset. Tunnistetaan lajitietojen puutteellisuudet.

- Panostetaan seurannassa jo olemassa olevien vakiintuneiden seurantojen hyödyntämiseen. Selvitetään paras vieraslajien seurantaan soveltuva(t) seurantamenetelmä(t).
- Kohdennetaan seurantaa 1) lajistoseurantaan sekä 2) tulokanavien seurantaan. Lajistoseurannan osana seurataan laji- ja yksilömäärää, kantojen kehitystä, esiintymiä, sekä vieraslajien vaikutuksia. Erityisesti seurataan haitallisia ja jo Suomessa olevia vieraslajeja ja niiden levinneisyyden etenemistä. Lajistoseurannan pohjana käytetään strategian haitallisten lajien listaa. Tulokanavien seurannassa seurantaa kohdistetaan uusiin mahdollisesti Suomeen asettuviin, potentiaalisesti haitallisiin vieraslajeihin ja uusien lajien tunnistamiseen, ja estetään lajin maahan pääsy. Tulokanavien seurannan pohjana käytetään strategian potentiaalisesti haitallisten lajien listaa.
- Kehitetään seurantaa hyödyttäviä indikaattoreita, esimerkiksi luonnontila.fi jo olemassa olevien indikaattoreiden mukaisesti. Sovitaan mahdollisten indikaattorilajien käytöstä vaikutusten seurannassa.
- Suunnitellaan tutkimusta seurannan tueksi. Kohdistetaan tutkimusta erityisesti vieraslajien vaikutusten seurannan kehittämiseksi.
- Luodaan yhteistyötä raportointiin ja sovitaan tieteellisten seurojen vieraslajeja koskevien havaintotietokantojen ja inventointiraporttien välittämisestä vieraslajiviranomaisille ja vieraslajiportaaliin.
- Kootaan asiantuntijaverkosto tukemaan varhaista havaitsemista ja levinneisyyden ja yleisyyden seurantaa sekä taksonomista osaamista.
- Suomessa on etenkin yliopistoissa useita tahoja, jotka aktiivisesti tutkivat systematiikkaa ja taksonomiaa sekä seuraavat Suomen lajistossa tapahtuvia muutoksia. Tällaisen toiminnan jatkuvuus on turvattava. Kontaktit ulkomaille on luotava sellaisista taksonomisista ryhmistä, joille ei Suomesta löydy asiantuntemusta.
- Seurannan tulee olla intensiivistä ensimmäisten (2-4) vuosien aikana, jolloin selvitetään vieraslajien esiintymisien nykytilaa. Tämän jälkeen seurannan on määrä keskittyä muutosten seurantaan eli vieraslajiston sekä vieraslajien aiheuttamien vaikutusten ja torjuntatoimien vaikutusten seurantaan.

Toimijat: Vieraslajilautakunta (koordinointi), SYKE (lajistoseuranta, vieraslajiportaaliyhteydet), MH (luonnonsuojelukohteet), RKTL (riistolajit ja kala- sekä rapulajit, vesiviljely), Evira (lajisto- ja esiintymisseuranta), ELY:t (lajistoseuranta, torjuntaan liittyvät aineistot), LTKM (lajistoseuranta), kaupungit ja kunnat (esiintymien seuranta) ja järjestöt (ml. metsästys- ja kalastuskohteet).

Aikataulu: 2012–2014 intensiivinen lajisto- ja esiintymienseuranta, 2015– (jatkuva) muutosten seuranta.

6. Luodaan kansallinen vieraslajeja koskeva riskinarviointijärjestelmä

Tavoite

Tavoitteena on parantaa valmiuksia arvioida vieraslajien aiheuttamaa riskiä ja riskinhallintatoimenpiteitä nopeallakin aikataululla.

Vaikutukset

Riskinarviointi on edellytys haitallisten vieraslajien hallinnalle. Riskinarvioinnissa tunnistetaan ja kuvataan vieraslajien maahantuloon liittyvät vaarat, sekä arvioidaan niiden asettumiseen ja leviämiseen liittyviä todennäköisyyksiä. Lisäksi arvioidaan lajien haitallisuutta sekä niiden torjuntakeinoja. Riskin ja sen torjuntakeinojen arviointi auttaa valitsemaan yhteiskunnan kannalta parhaat riskinhallintatoimenpiteet. Riskien arviointi tukee varautumista ja torjuntatoimien ennakoivaa suunnittelua. Riskinarvioinnin avulla voidaan

- kohdistaa käytettävissä olevia voimavaroja lajeihin, jotka aiheuttavat suurimman riskin tai jotka ovat kustannustehokkaasti hallittavissa,
- kohdistaa käytettävissä olevia voimavaroja kustannustehokkaiisiin hallintatoimenpiteisiin (ml. ennaltaehkäisy) kunkin lajin osalta,
- auttaa ohjaamaan yksittäisten toimijoiden (mm. maahantuojat) valintoja, sekä
- tukea lajeihin tai toimintoihin liittyvää valmiussuunnittelua.

Riskinarviointi tuo lisätietoa ja varmuutta haitoista, sillä lajien haitallisuuden tämän hetken keskinäinen rinnastaminen perustuu substanssiasiantuntijoiden arviointiin. Yhtenäisin menetelmin tehty riskinarviointi edistää käytettävissä olevien voimavarojen tehokasta käyttöä ja säästää yhteiskunnallisia kustannuksia. Riskinarviointi lisää tietoisuutta vieraslajiongelmasta ja toimii siten myös ohjauskeinona, jonka avulla voidaan pienentää vieraslajien aiheuttamaa kokonaisriskiä. Riskinarvioinnin avulla pystytään myös kohdentamaan tutkimusta erityistä riskiä aiheuttaviin lajeihin.

Pakollinen riskinarviointimenettely lisäisi vieraslajien tuonnin välittömiä kustannuksia, mutta arvioinnin tulosten avulla voidaan välttää hyvinkin suuria kustannuksia. Aiheuttaja maksaa -periaatteen¹³ mukaisesti toiminnasta hyötyvien tulisi vastata ainakin osittain riskinarvioinnin kustannuksista. Tahattoman vieraslajituonnin riskinarvioinnin kustannusten kohdentaminen on vaativampaa. Vastuiden ja velvollisuuksien oikeudenmukainen kohdentaminen edellyttää eri toimintojen yleistä riskinarviointia.

Toteutus

6.1 Luodaan Suomeen yhtenäinen vieraslajien riskinarviointimenettely

Suomessa ei ole sovellettu systemaattista vieraslajeja koskevaa riskinarviointimenettelyä. Luodaan kansallinen menettely, johon liittyy kolmivaiheinen vieraslajien riskiluokittelu, ja josta säädetään vieraslajilainsäädännössä.

Menettelyn ensimmäisessä vaiheessa seulotaan vieraslajiportaalin, varhaisvaroitusjärjestelmän sekä asiantuntija-arvioiden perusteella ne lajit, jotka tulee sisällyttää menettelyyn. Toisessa vaiheessa luokitellaan nämä lajit niiden aiheuttaman riskin mukaan erikseen kehitettävän priorisointimallin avulla. Kolmannessa vaiheessa korkeimman prioriteetin saa-

¹³ **Aiheuttaja maksaa -periaate** tarkoittaa sitä, että se, joka vahingoittaa ympäristöä, on vastuussa kustannuksista, jotka syntyvät vahinkojen välttämiseksi tai niiden korvaamisesta.

EU:n ympäristövastuudirektiivi 2004/35/EY on ensimmäinen yhteisön lainsäädäntötoimi, jonka päätavoitteisiin kuuluu saastuttaja maksaa -periaatteen (aiheuttamisperiaatteen) noudattaminen. Direktiivillä luodaan yhteinen vastuujärjestelmä, jonka tarkoituksena on ehkäistä ja korjata eläimille, kasveille, luontotyypeille, vesivaroille ja maaperälle aiheutuneita vahinkoja. Ympäristövastuuta koskevaa järjestelmää sovelletaan toisaalta tiettyihin selvästi lueteltuihin ammatillisiin toimintoihin ja toisaalta muihin ammatillisiin toimintoihin silloin, kun toiminnanharjoittaja on toiminut tuottamuksellisesti tai huolimattomasti. Lisäksi on viranomaisten vastuulla valvoa, että korvausvelvolliset toiminnanharjoittajat toteuttavat itse tai rahoittavat tarvittavat ehkäisevät tai korjaavat toimenpiteet.

neista lajeista tehdään tarpeen mukaan riskinarviointeja. Erikseen voidaan tehdä myös laji-, lajiryhmä-, toimiala- tai maahantuloväyläkohtaisia riskinarviointeja.

Riskinarvioinnin toteuttamiseksi kehitetään Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran riskinarviointiyksikköä riskinarvioinnin asiantuntijana lisäämällä sen resursseja kahdella henkilötyövuodella. Lisäksi kerätään asiantuntijalistaus riskinarviointiin liittyvien osatekijöiden asiantuntijoista riskinarvioinneissa hyödynnettäviksi.

Riskinarvioinnin tulisi olla mahdollisuuksien mukaan standardoitu prosessi, jossa otetaan huomioon kuhunkin tilanteeseen liittyvät kansainväliset ohjeistukset (mm. OIE:n ja IPPC:n standardit). Lisäksi seurataan riskinarviointiin liittyviä EU:n suosituksia esimerkiksi EU:n vieraslajistrategian yhteydessä.

Kansallisen riskinarviointimenettelyn toteuttaminen edellyttää

- vieraslajeihin liittyvän riskinarvioinnin osaamisen kehittämistä,
- asiantuntijarekisteriä,
- vieraslajiseurantaa,
- mahdollisuuksia tarvittaviin nopeisiin riskinarviointeihin,
- vieraslajitiedon keruu-, välitys- ja seurantajärjestelmää (portaalia), josta saadaan riskinarviointiin tarvittavia tietoja ja joka mahdollistaa riskinarvioinnin tulosten ja suositusten nopean välityksen eri käyttäjäryhmille, sekä
- vieraslajien luokittelua eri perustein (esim. ekologiset, taloudelliset, terveydelliset, sosiaaliset ja esteettiset vaikutukset).

Riskien analysointi on jatkuva prosessi, jossa alkuvaiheen työllä (järjestelmän organisointi, priorisointimallin kehittäminen, alkuvaiheen seulonta- ja priorisointiarvioinnit, jne.) on merkittävä rooli. Järjestelmän toimivuuden varmistaminen edellyttää riittävää resursointia. On tärkeää rakentaa riskinarvioinnin menetelmäosaamista sekä lajikohtaista osaamista pitkäjänteisesti, jotta paras asiantuntemus on nopeasti riskinhallitsijoiden käytettävissä mahdollisten äkillisten vaarojen arvioimiseksi. Lisäksi tarvitaan kantojen seurantaa ja mahdollisten uusien riskien havainnointia.

Riskinarviointimenettelyn tarkempi kuvaus on esitetty **liitteessä Va**.

Toimijat: MMM (tulosohjaus MTT, RKTL, Metla, Evira) ja YM (tulosohjaus SYKE), Evira (riskinarviointi), MTT, RKTL, Metla ja SYKE (riskinarviointiin liittyvät tutkimustarpeet).

Aikataulu: 2012– 2014 (järjestelmän organisointi, priorisointimallin kehittäminen, alkuvaiheen seulonta- ja priorisointiarvioinnit), 2012– (jatkuva) (analysointi).

7. Lisätään vieraslajitutkimusta sekä erityisesti riskinarviointia palvelevaa tutkimusta

Tavoite

Tavoitteena on vieraslajien ja niihin liittyvien haittojen tietämyksen lisääminen.

Vaikutukset

Parantamalla tietoa vieraslajeista tuetaan riskinarvioinnin kehittämistä, vieraslajien varhaista havaitsemista ja torjuntatoimenpiteiden suunnittelua. Lajien levinneisyyden tunteminen on avainasemassa, koska sen perusteella valitaan säädökset ja toimenpiteet (hävittäminen, torjunta, leviämisen estäminen, sopeutuminen).

Tutkimukseen käytetyt voimavarat voivat siten tuoda merkittävää säästöä käytännön vieraslajityössä. Vieraslajitutkimus voi myös tuoda uutta tietoa lajien ja populaatioiden le-

viämisdynamiikasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Tällä on myös yleisempää mielenkiintoa esimerkiksi arvioitaessa ilmastonmuutoksen vaikutuksia.

Toteutus

7.1 Perustetaan vieraslajit-tutkimusohjelma

Tehdään Suomen Akatemialle ehdotus vieraslajeja koskevaksi tutkimusohjelmaksi – tai liitetään se osaksi biodiversiteettitutkimusohjelmaa. Vieraslajitutkimus voi sisältyä eri ohjelmiin (esim. METSO, Life+), ja tarpeen mukaan voidaan myös toteuttaa vieraslajeihin suunnattuja hakuja. EU:n tutkimusrahoitusta on myös suunnattu vieraslajitutkimukseen, ja suomalaisten tutkijoiden tulisi olla aktiivisia eurooppalaisissa tutkimuskonsortioissa.

Toimijat: Vieraslajilautakunta (suunnattu tutkimushaku), MMM ja YM (suunnattu tutkimushankehaku), tutkimuslaitokset ja yliopistot (tutkimus).

Aikataulu: 2012–2016.

7.1.1 Käynnistetään vieraslajien vaikutusten tutkimus

Käynnistetään vieraslajien vaikutusten ja haittojen laajuuden tutkimus kaikkein yleisimpien haitallisten vieraslajien kohdalla sekä niiden vieraslajien kohdalla, jotka kaventavat monimuotoisuutta tai joilla on epäiltyjä, mutta toistaiseksi heikosti tunnettuja välillisiä vaikutuksia luonnossa.

Käynnistetään tutkimusta torjuntatöiden kustannustehokkaasta kohdentamisesta ja vaikuttavuudesta.

Toimijat: Vieraslajilautakunta (koordinoitavastuu) yhteistyössä tutkimuslaitosten, järjestöjen, ELY:jen ja LTKM:n kanssa (toimintavastuu).

Aikataulu: 2013– (jatkuva).

7.2 Valmistellaan kasvinsuojelun tutkimusstrategia

Valmistellaan kansallinen kasvinsuojelun tutkimusstrategia, jossa huomioidaan myös EU:n ja kansainväliset yhteistutkimusmahdollisuudet. Kasvinsuojelun tutkimusstrategia liitetään osaksi kansallista kasvinsuojelustrategiaa ja sen toteutumista seurataan vuosittain kasvinsuojelun neuvottelukunnassa. Tutkimusstrategian valmistelussa huomioidaan vieraslajistrategian valmistelun aikana esiin tulleet tutkimustarpeet:

- Oireettoman siemenperunan testauksen lisäämisen hyödyt ja toteuttamismahdollisuudet sekä muut perunan tautien hallintamahdollisuudet.
- Luonnonmukaisen viljelyn ja siemenen kasvinterveystilanne ja tutkimus- sekä valvontatarve; luonnonmukaisen tuotannon siemenlevintäiset taudit, rikkakasvit ja kasvustotaudit, sekä erityisesti luonnonmukaisen tuotannon viljelyä ja sen kautta tavanomaista viljelyä koskevat vieraslajiuhat (tuontisiemen, TOS- eli sertifioitu siemen, kasvinsuojeluaineiden puuttuminen).
- Merkittävien kasvitautien vektoreina toimivien lajien yleisyyden ja levinneisyyden kartoittaminen Suomessa (esim. Hemiptera-lajien, erityisesti kirvat, kilpikirvat ja luteet, *Trichodorus*- ja *Longidorus* –luteet, *Monochamus*-jäärät).
- Kehitetään torjuntavalmiudet ja -menetelmät (ml. biologinen torjunta) uusille merkittävälle kasvintuhoajille (valintaperusteena lainsäädäntö sekä MTT:n tekemät ennusteet korkean kotoutumisriskin lajeista) mukaan lukien esimerkiksi torjuntatietämyksen jatkuva ajan tasalla pitäminen ja sitä tukeva tiivis yhteistoiminta viranomaisten ja tutkimuksen välillä.

Toimijat: MMM ja Evira yhteistyössä MTT:n, Metlan, yliopistojen ja muiden sidosryhmien kanssa (tutkimus).

Aikataulu: 2012–2015.

8. Luodaan valmiudet estää haitallisten vieraslajien maahantulo ja käynnistää maahan päässeiden haitallisten vieraslajien nopeat torjuntatoimet

Tavoite

Varaudutaan vieraslajien torjuntaan tekemällä valmiussuunnitelmia, joiden mukaisesti otetaan käyttöön uusia toimenpiteitä ja rajoitetaan vieraslajien saapumista Suomeen ja leviämistä Suomessa. Valmiussuunnitelmissa varaudutaan myös maahan pääsevien vieraslajien nopeaan torjuntaan.

Pystytään toimimaan heti haitallisen vieraslajin torjumiseksi, jolloin vieraslajin aiheuttamat haitat jäävät vähäisemmiksi. Osataan kohdentaa toimet oikein sekä lajien että torjuntatoimenpiteiden suhteen. Ennaltaehkäistään haittaa tai potentiaalista haittaa aiheuttavien vieraslajien saapumista Suomeen. Luodaan edellytykset estää potentiaalista haittaa aiheuttavien vieraslajien saapuminen Suomeen.

Vaikutukset

Lajit, joiden tiedetään aiheuttavan haittaa, saadaan nykyistä paremman sääntelyn piiriin ja siten voidaan rajoittaa haittavaikutusten leviämistä. Lisäämällä toimenpiteitä ja valvontaa vieraslajien potentiaalisilla kulkureiteillä voidaan pienentää vieraslajien tulon riskiä.

Valmiussuunnitelmien avulla voidaan kohdistaa voimavarat oleellisiin lajeihin ja saapumisreitteihin ja aloittaa mahdolliset torjuntatoimet välittömästi haittaa aiheuttavan vieraslajin maahan tulon havaitsemisen jälkeen. Riskinarviointi tukee valmiussuunnittelua.

Toiminta sitoo voimavaroja. Kohdentamalla toimenpiteet oikein lisäkustannusta voidaan pitää kohtuullisena, kun otetaan huomioon saavutettavissa oleva vieraslajiriskien alentuminen ja nopean torjunnan edut.

Toteutus

8.1 Rajoitetaan haittaa aiheuttavien tarkoituksella tuotujen vieraslajien maahantuontia, myyntiä ja edelleen levittämistä

Luodaan lainsäädännöllinen perusta kieltää erikseen määriteltyjen haitallisten vieraslajien, kuten jättiputkien, kauppa koristekasveina (ks. toimenpide-esitys 1). Rajoitetaan ja valvotaan lajien maahantuontia rajoittamalla maahantuloa ja luomalla kauppasäännöt pohjautuen kansainväliseen vieraslajiseurantaan (DAISIE, NOBANIS) kehittämällä säännöksiä ja valvontaa maahantuonneissa (tuontilupa, tullitarkastus), sekä kehittämällä kaupan olevien lajien varoitusmerkintöjä.

Varmistetaan, varovaisuusperiaate huomioon ottaen, ettei Suomeen tuoda biopolttoainetuotantoon sellaista vieraslajia, jolla on haitallisia vaikutuksia esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen.

Kehitetään internet-kaupan hallintavälineet vieraslajien vapaan tuonnin rajoittamiseksi. Pyritään luomaan EU:n piirissä kauppa- ja tuontisäännöt.

Selvitetään järjestelmän kehittämistä korvaamaan mahdolliset taloudelliset menetykset yrityksille, jotka ovat investoineet em. lajien tuotantoon ja joutuvat säädösten muuttuessa luopumaan tuotannosta.

Toimijat: MMM, YM ja UM (lainsäädäntö ja EU:n kauppaa- ja tuontisäännöt), Evira (tarkastukset), MTT (tutkimus), Maaseutuvirasto (tarkastamattoman siemenen tuloreitit ja määrä), Tullihallitus (tuontiluvat, tarkastukset, valvonta), TEM (biopolttoaineet).
Aikataulu: 2012–2016.

8.2 Lisätään toimia laivojen mukana kulkevien vieraslajien leviämisen rajoittamiseksi

Ratifioidaan painolastivesiyleissopimus ja noudatetaan ja valvotaan sen määräyksiä. Vaaditaan tärkeimpiä kansainvälisen liikenteen satamia seuraamaan lajistoa ja sisällytetään ympäristölupaehtoihin mukaan vaatimus tästä. Laajennetaan toiminta kansainväliseksi HELCOM:in kautta, ja jonka puitteissa pyritään myös estämään vieraslajien siirtymien kanavia pitkin Itämereen. Osallistutaan Kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n työhön pohjiin kiinnittyvien lajien leviämisen ehkäisemiseksi. Ensin kehitetään vapaaehtoiset ohjeet ja myöhemmin mahdollisesti kansainvälisesti sitovaa lainsäädäntöä. Myös veneilijöille kehitetään ohjeet.

Toimijat: LVM (koordinointi), YM, Trafi (ratifiointityö, ohjeet, määräykset merenkululle), AVI:t (ympäristöluvut), ELY:t (satamien seuranta), veneilijät ja purjehtijaliitto (toimintavastuu).

Aikataulu: Painolastivesiyleissopimuksen ratifiointi 2011, muu toiminta ja valvonta on jatkuvaa.

8.3 Selvitetään tuloreittejä ja kehitetään tuloreittien valvontaa

Selvitetään tarkastamattoman siemenen tuloreitit, määrä ja kasvilajisto (internet-kauppa, linnunsiemenet, niittyseokset, riistapeltojen viljelyyn käytetyt siemenseokset) ja valvontatarve. Kiinnitetään huomiota vieraslajien kulkeutumisreittien valvontaan Tullin tavarantarkastuksen yhteydessä. Osoitetaan kunkin leviämisreitit kohdalla vastuullinen taho, jonka tehtävänä on varmistaa, etteivät erilaiset kulkeutumisreitit (kauppa, liikenne, rakentaminen tms.) edistä vieraslajien leviämistä. Ks. erityisriskinarvioinnit (**liite Va**).

Selvitetään myös maan sisäisiä, alueellisesti tärkeitä vieraslajien leviämisen väyliä ja reittejä.

Toimijat: Vieraslajilautakunta (koordinoitivastuu), Tullihallitus ja maahantuontiviranomaiset yhteistyössä Eviran kanssa (selvitykset).

Aikataulu: 2013–2015.

8.4 Vahvistetaan ennakoivaa torjuntatyötä

Suunnataan resursseja vieraslajien ennakoivaan torjuntatyöhön. Suunnitellaan varotoimia niihin toimintoihin ja mekanismeihin, joilla lajit voivat kulkeutua kyseisiltä alueilta Suomeen, kuten puutarhatuotteiden kauppa, koti- ja lemmikkieläinten kuljetus ja puutavara-aineksen kauppa. Laaditaan todennäköisimmin maahan tuleville ja haitallisimmille lajeille valmiussuunnitelmat, jotta torjuntatoimet saataisiin tarvittaessa nopeasti liikkeelle. Kiinnitetään erityistä huomiota korkean kotoutumismahdollisuuden omaaviin uusiin vieraslajeihin kuten

- lajeihin, jotka ovat suhteellisen tuoreita tulokkaita Euroopassa, mutta jotka ovat nyt osoittautuneet aggressiivisesti levittäytyviksi ongelmalajeiksi ja joiden luontainen esiintymisalue on laaja (esimerkiksi harlekiinileppäkerttu),
- globaalien ilmastovertailujen perusteella tunnistetuilta alueilta, joiden ilmasto muistuttaa Suomen ilmasto, Suomeen leviäviin vieraslajeihin, koska näiden alueiden lajiston leviämisen ja luonnossa menestymisen ei ole ilmastollisia esteitä Suomessa, sekä

- lajeihin, joiden maahanpääsyn riski on arvioitu suureksi tai joiden tuhopotentiaalin oletetaan olevan suuri.

Toimijat: Vieraslajilautakunta (koordinaatiovastuu), MTT (tutkimus), SYKE (tutkimus ja vieraslajiportaali), Metla (tutkimus), RKTL (tutkimus), Evira (riskianalyysit).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

9. Kannustetaan vapaaehtoisein kansalaistoimiin haitallisten vieraslajien torjunnassa

Tavoite

Tavoitteena on lähiympäristön haitallisten vieraslajien torjuminen vapaaehtoisin kansalais-toimin. Hyödynnetään järjestöjen mahdollisuus saada suuret kansalaisjoukot vieraslaji-strategian toimeenpanoon.

Vaikutukset

Vapaaehtoistoiminnan ansiosta tietoisuus vieraslajiongelmista kasvaa, mikä edistää vieraslajien varhaista havaitsemista ja voi rajoittaa myös vieraslajien leviämistä. Kansalaisjärjestöt voivat toimia tärkeinä tiedon tuottajina, kun on kyse vieraslajien kartoituksista ja seurannoista. Vapaaehtoisvoimin toteutettavat ja paikalliset hävityskampanjat voidaan organisoida kustannustehokkaimmin kansalaisjärjestöjen kautta ja toteuttaa edullisemmin kuin yksinomaan viranomaistoimintaan nojautuvilla töillä.

Toiminta edellyttää hyvin toimivaa viestintää, joka takaa vapaaehtoistyön tietoon pohjautuvan toiminnan. Toiminnan pitkäjänteisyyttä ja systemaattisuutta voidaan lisätä kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten yhteistyöllä. Tämä edellyttää viranomaisilta myös voimavaroja yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa ja vapaaehtoistyön organisointi voi myös edellyttää asianomaisilta viranomaisilta aktiivista työpanosta ja yhteydenpitoa kansalaisjärjestöihin. Toiminnan vaatimat resurssit on otettava huomioon.

Toteutus

9.1 Aktivoidaan yhdistyksiä ja viljelijöitä hakemaan tukea haitallisten vieraslajien poistamiseksi

Kohdennetaan kotimaisia sekä EU:n rahoja (EAKR, EU:n Interreg-rahoitusta sekä Euroopan sosiaalirahaston ja maaseudun kehittämiseen tarkoitettua rahoitusta) vieraslajeihin. Tarjotaan järjestöille tukea ja starttirahaa EU-hakemusten tekemiseen vieraslajihankkeiden käynnistämiseksi.

Aktivoidaan yhdistyksiä ja viljelijöitä hakemaan maatalouden ympäristötukia perinnemaisemien hoitoon tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen sekä haitallisten vieraslajien poistamiseen niiltä.

Varmistetaan EU-rahastojen käyttömahdollisuudet vieraslajien torjuntaan uuden ohjelmakauden kansallisessa valmistelussa.

Toimijat: ELY-keskukset, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset, maakuntien liitot, kunnat ja LEADER- ja maaseutuverkosto (neuvonta).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

9.2. Tuetaan järjestöjen vieraslajityötä

Tuetaan järjestöjen vieraslajeja koskevaa tiedotustoimintaa, seurantoja ja -selvityksiä sekä poistotalkoita. Kootaan verkkosivusto järjestöille avoimesta kotimaisesta ja EU-rahoituksesta, sekä kehitetään rahoitusmahdollisuuksia esimerkiksi EU-ohjelmien ohjelma-asiakirjoissa, maakuntaohjelmissa ja kuntien ympäristöohjelmissa. Kannustetaan järjestöjä osallistumaan vieraslajistrategian sekä lajien ja alueiden hoitosuunnitelmien valmisteluun ja toimeenpanoon.

Toimijat: MMM ja YM (verkkosivusto), MH ja ELY-keskukset (lajien ja alueiden hoitosuunnitelmat).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

10. Kehitetään rahoitusmekanismeja haitallisten vieraslajien torjumiseksi

Tavoite

Otetaan käyttöön rahoitusmalleja ja –keinoja, jotka varmistavat vieraslajien hallinnan vaatiman rahoituksen ja joissa myös toteutuu aiheuttaja maksaa -periaate.

Vaikutukset

Vieraslajistrategian toimeenpano edellyttää rahoitusta. Osa toimenpiteistä voidaan toteuttaa hankerahoituksen avulla erillisissä kehittämishankkeissa. Esimerkiksi vieraslajiportaalien perustamiskustannukset voidaan kattaa hankerahoituksella. Suuri osa toimenpiteistä, kuten seuranta, valvonta ja viestintä, edellyttää jatkuvaa rahoitusta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden kannalta on olennaista, että rahoitus on riittävällä tasolla.

Rahoituskeinot, joissa vastuu rahoituksesta on niillä, joiden toiminnasta voi seurata vieraslajihaittoja Suomessa, lisäävät toimijoiden tietoisuutta vieraslajiongelmasta. Tällaiset rahoituskeinot voivat muodostaa kannustimia välttää riskejä, edellyttäen kuitenkin, että myös vastuu mahdollisista haitoista kohdistetaan asianomaisille toimijoille. Koska yksittäisessä tapauksessa voi olla käytännössä mahdotonta yksilöidä aiheuttajaa, keinojen tulee ensisijaisesti perustua yhteisvastuullisuuteen myös rahoituksessa. Tällaisia ovat esimerkiksi kaikkia toimijoita koskevat maksut, joita käytetään perustoiminnan ylläpitämiseen ja joita rahastoidaan erityisten torjuntatoimenpiteiden toteuttamiseksi.

Rahoituskeinot edellyttävät lainsäädännön kehittämistä, sillä keinojen toimivuuden kannalta on olennaista, että rahoitusvelvoite koskee tasapuolisesti kaikkia toimijoita. Osa rahoituksesta on suunnattava valvontaan ja velvollisuuksien laiminlyönnistä on seurattava lainsäädännössä määriteltyjä sanktioita. Valvonnan puuttuessa on vaarana, että vieraslajeja koskevia varotoimenpiteitä jätetään toteuttamatta ja haitallisten vaikutusten riski kasvaa.

Eri rahoitusmallit kohdistavat kustannukset eri tavoin toimijoihin. Malleja kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota toiminnan laajuuteen ja sen aiheuttaman vieraslajiriskin suuruuteen.

Toteutus

10.1 Vahvistetaan nykyisiä ja kehitetään uusia kansallisen ja EU-tason rahoituksen keinoja ja lähteitä

Kehitetään vieraslajien aiheuttamien uhkien ja vaikutusten torjuntaan liittyvää kansallista rahoitusta.

Kehitetään kansallisia budjettimomentteja vieraslajien osalta. Varmistetaan budjettia laadittaessa, että perustelutekstit mahdollistavat tarvittavin osin valtion rahoituksen käyttämisen vieraslajien torjuntaan.

Varmistetaan, että vieraslajit otetaan huomioon EU-rahastojen kehittämisessä, mukaan lukien esimerkiksi Life+ -rahasto. Selvitetään, kehitetään ja otetaan käyttöön uusia rahoituslähteitä (ks. vaihtoehtoisia rahoituslähteitä koskeva taulukko 8), esimerkiksi aiheuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti.

Kehitetään ja tehostetaan vieraslajeihin liittyvää tulosohjausta ja liitetään se rahoituksen ja hallinnon ohjauksen yhteyteen. Otetaan käyttöön ajattelu, jossa eri vieraslajitoimijoiden yhteisvaikutuksen vaikuttavuutta tarkastellaan kokonaisuutena.

Kehitetään kuntarahoitusta ottamaan huomioon myös vieraslajien merkitys ja vaikutusten torjunta alueellisesti.

Toimijat: Vieraslajilautakunta (koordinointi, innovatiivinen rahoituksen kehittäminen), VM, YM ja MMM (strategiset linjaukset), TEM ja Maakuntien liitto (EAKR), ELY-keskukset (maatalous-kalatalous -rahastot).

Aikataulu: 2012–2014.

11. Varmistetaan, ettei Suomen kautta leviä haitallisia vieraslajeja rajojen yli

Tavoite

Tavoitteena on huolehtia haitallisten vieraslajien suhteen siitä, että Suomen valvonnan alaiset toimet eivät aiheuta vahinkoa toisen valtion alueella eikä Suomi toimi haitallisten vieraslajien läpikulkumaana tai edesauta vieraslajien pääsyä rajan yli naapurimaihin.

Vaikutukset

Haitalliset vieraslajit saattavat levitä maiden rajojen yli, mikäli torjuntatoimenpiteistä ei ajoissa huolehdita. Kun Suomi toimii vastuullisesti haitallisten vieraslajien leviämisen suhteen eli estää näiden leviämisen naapurimaihin, voidaan laajoihin haitallisten vieraslajien ongelmiin puuttua ajoissa.

Toteutus

11.1. Varmistetaan, ettei Suomi toimi haitallisten vieraslajien levittäjänä tai kauttakulkumaana

Suomen tulee kantaa vastuu haitallisten vieraslajien levittämisen estämisessä Suomen rajojen yli. Varmistetaan ja ryhdytään toimenpiteisiin, ettei Suomi toimi kauttakulkumaana haitallisten vieraslajien (ensisijaisesti kanadanmajava, supikoira, valkohäntäpeura, täpläräpu, puronieriä) leviämisessä eli estetään haitallisten vieraslajien jatkoleviäminen Suomen kautta.

Suomen tulee vaikuttaa EU:ssa, ettei EU toimi kauttakulkualueena haitallisten vieraslajien leviämisessä sekä ettei EU:n sisällä levitetä vieraslajeja muihin jäsenimaihin.

Toimijat: MMM, vieraslajilautakunta, Suomen riistakeskus, alueellinen kalataloushallinto.

Aikataulu: 2013– (jatkuva).

12. Toimitaan kansainvälisesti vieraslajien torjumiseksi

Tavoite

Tavoitteena on huolehtia haitallisten vieraslajien suhteen siitä, että Suomen valvonnan alaiset toimet eivät aiheuta vahinkoa toisen valtion alueella.

Vaikutukset

Haitalliset vieraslajit ovat monitahoinen ongelma myös kehitysmaissa. Näiden maiden mahdollisuudet vieraslajiongelmien torjunnassa ovat kuitenkin rajoitetut. Huomioimalla vieraslajiproblematiikka kehitysyhteistyöprojektien suunnittelussa ja toteutuksessa on mahdollista estää uusien vieraslajien tulo sekä torjua jo asettautuneita vieraslajeja, jotka ovat osoittautuneet haitallisiksi. Sellaisten esim. maatalouden, biomassatuotannon tai hiilensitomiseen tähtäävien sekä kalastukseen liittyvien hankkeiden yhteyteen, joissa suunnitellaan vieraslajin käyttöä johonkin hankkeen tehtävään, tulee sisällyttää asianmukainen riskinarviointi. Yhteistyössä kumppanimaan viranomaisten kanssa huolehditaan siitä, että Suomen rahoittamissa hankkeissa noudatetaan biodiversiteettisopimuksen vieraslajiohjelman periaatteita. Tähän saattaa liittyä myös kumppanimaan ao. henkilöstön vieraslajeja koskeva koulutus ja toimintaedellytysten parantaminen. Siinäkin tapauksessa, että tarkoituksena ei ole vieraslajien käyttö, tulee yhteistyössä partnerimaan kanssa huolehtia siitä, että Suomen tukemissa kehitysyhteistyöhankkeissa ei tahattomasti tuoda vieraslajeja kumppanimaahan.

Toteutus

12.1 Varmistetaan, että kehitysyhteistyöhankkeiden tai muun kansainvälisen yhteistyön kautta ei levitetä haitallisia vieraslajeja

Varmistetaan yhteistyössä kumppanimaan viranomaisten kanssa, että vieraslajit otetaan huomioon Suomen rahoittamissa kehitysyhteistyöhankkeissa ja pyritään torjumaan vieraslajien aiheuttamien haittojen leviämistä.

Otetaan vastuu kaikessa kansainvälisessä yhteistyössä siitä, että Suomi ei edesauta haitallisten vieraslajien leviämistä myöskään Suomen rajojen ulkopuolelle tai ulkopuolella.

Toimijat: UM (kehitysyhteistyöhankkeet), YM ja MMM (kansainväliset yhteistyöhankkeet).
Aikataulu: 2012– (jatkuva).

KOHDENNETUT TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Osassa II on tunnistettu Suomessa vieraslajien aiheuttamia välillisiä ja välittömiä haittoja sekä välillisiä ja välittömiä potentiaalisia haittoja. Kaikkia vieraslajeja koskevien toimenpide-ehdotusten lisäksi tunnistettujen haittojen torjumiseksi tarvitaan yksittäisiin vieraslajeihin kohdistuvia kohdennettuja toimenpiteitä. Myös kohdennetut toimenpiteet perustuvat kansainvälisesti sovitun kolmitasoisesta lähestymistavan mukaiseen jakoon eli haitallisten vieraslajien ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan, varhaiseen havaitsemiseen ja hävittämiseen, sekä leviämisen estämiseen ja jatkuvien pitkän aikavälin seurantatoimenpiteiden toimeenpanoon. Lisäksi toimenpiteitä on linjattu toimintaympäristönmuutokset huomioon ottaen, mukaan lukien sopeutuminen vieraslajien aiheuttamiin haittoihin.

Kohdennetut toimenpiteet liittyvät kiinteästi edellä esitettyihin kaikkia vieraslajeja koskeviin toimenpide-ehdotuksiin.

13. Torjutaan Itämeren ja sisävesien vieraslajien aiheuttamia haittoja

Tavoite

Itämeren vieraslajien osalta tavoitteena on pintoihin kiinnittyvien eläinten aiheuttamien paikallisten haittojen vähentäminen esimerkiksi voimalaitoksissa sekä alusten pohjiin kiinnittyvien lajien leviämisen ehkäiseminen. Lisäksi osallistutaan aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön (FAO, IMO, IUCN, ICES, EU, HELCOM, OSPAR, tutkijapiirit).

Sisävesistöjen vieraslajien osalta tavoitteena on, että kalatalouden paikallinen toimija eli kalastusalue määrittelee vieraslajin käytön ja toimenpiteet hallinnoimissaan vesissä käyttö- ja hoitosuunnitelmissaan. Kalataloushallinto varmistaa lupakäytännöllään uusien lajien kotouttamisen riskin arvioinnin, ja organisoitunut kalatalousneuvonta tukee suunnittelua ja toteutusta. Kun vieraslajien aiheuttama uhka on suunnitelmatasolla jo tiedostettu, voidaan pieniltä vesialueilta haitallinen vieraslaji saada hävitettyä ja siten kotoutuminen estettyä.

Tavoitteena on lisäksi pyrkiä lisäämään vesistöistä toiseen liikkuvien traileriveneilijöiden ja nuottakalastajien tietoja haitallisten vesikasvien, erityisesti vesiruton, kulkeutumisesta pyydysten ja pilssivesien mukana. Avaintoimijoita ovat kalastusalueet, joiden tulisi kalastuslupia myydessään muistuttaa kalastajia asiasta.

Vaikutukset

Itämeren vieraslajeihin kohdistuvilla toimenpiteillä voidaan vähentää välittömiä haittavaikutuksia. Toimenpiteiden mahdollisia sivuvaikutuksia tulee tarkastella erikseen ennen laajamittaista soveltamista.

Kiinnittämällä huomiota sisävesistöjen vieraslajiongelmiin voidaan estää tai hidastaa vieraslajien leviämistä. Samalla voidaan saada tietoa vieraslajeista niin, että torjuntatoimenpiteet voidaan kohdentaa oikein. Paikallisten toimijoiden tietoisuuden kasvu helpottaa vieraslajien hallintaa.

Toteutus

13.1. Kehitetään paikallisia torjuntakeinoja Itämeren vieraslajeihin

Kehitetään ja otetaan käyttöön paikallisia torjuntakeinoja valekirjosimpukan, merirokon ja muiden pintoihin kiinnittyvien eläinten poistamiseksi esimerkiksi voimalaitoksista.

Osallistutaan aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön uusien haitallisten vieraslajien leviämisen estämiseksi Itämereen.

Toimijat: Energiateollisuus ry (torjuntakeinot), SYKE ja Trafi (kansainvälinen yhteistyö).
Aikataulu: 2011- (jatkuva).

Itämeren vieraslajeihin kohdistuu myös muita toimenpide-esityksiä, jotka on kuvattu kaikkia vieraslajeja koskevien toimenpide-esitysten yhteydessä.

13.2 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Puronieriä

Ei myönnetä kotiutusistutuslupia ja täydennysistutukset puronierän jo asuttamiinkin vesiin pyritään poistamaan kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien keinovalikoimasta ilman erityistä perustelua. Hävitetään laji niiltä hyvin rajoitetuilta (lähes suljetuilta) vesialueilta, joilta se on mahdollista. Selvitetään puronieriä – raakku – taimen vuorovaikutukset. Kalatalousneuvonnan tulee tiedottaa puronieriäistutusten riskeistä.

Toimijat: MMM (lainsäädäntötoimenpiteet istutusluvista), alueellinen kalatalousviranomaisen (ELYt) (luvat), kalastusalueet (käyttö- ja hoitosuunnitelmat), kalatalouden neuvontajärjestöt (tiedotus), RKTL (seuranta ja tutkimus).

Aikataulu: Jatkuva.

13.3 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Täplärapu

Rajoitetaan täpläravun haittojen leviämistä. Päivitetään Kalataloushallinnon Rapustrategia 2000 ja sen määrittelemät jokirapualueet, joille täpläravun tuominen on kokonaan kielletty. Täplärapualueellakaan ei myönnetä kotiutusistutuslupia uusiin vesiin ilman, että on varmistettu istutuksen riskittömyys. Selvitetään täpläravun levinneisyyttä rajoittavat biologiset tekijät. Vaaditaan kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin vesialuekohtaisesti määriteltäväksi suhtautuminen täplärapuun.

Toimijat: MMM (lainsäädäntötoimenpiteet, strategia), alueellinen kalatalousviranomaisen (ELY-keskukset) (luvat, valvonta ja täytäntöönpanon ohjeistaminen, strategia), kalastusalueet (käyttö- ja hoitosuunnitelmat), RKTL (seuranta ja tutkimus).

Aikataulu: Jatkuva.

13.4 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Rapurutto, As- ja Ps1-tyypit

Tiedotetaan rapuruton ilmetyä sen esiintymisestä ja siirtymisen riskeistä paikallisesti. Selvitetään piilevän rapuruton vesialuekohtaista hävittämistä. Otetaan käyttöön yleinen ohjeistus ja raportointivelvollisuus kalataloussektorin eri toimijoille. Täsmennetään rapuruttoa koskevien näytteiden ottamiseen ja lähettämiseen liittyvää ohjeistusta. Kalastuslain kokonaisuudistuksessa tulee säätää ravustuksesta ja rapujen säilyttämisestä tautien kulkeutumisen estämiseksi.

Toimijat: MMM (lainsäädäntötoimenpiteet) ja Eviran alueyksiköt (tutkimus).

Aikataulu: Jatkuva. Rapuruttonäytteiden käsittely, ravunviljelyn terveystarkkailu ja ruttotapaustietokannan ylläpito sekä tautien raportointi kansainvälisten sopimusten edellyttämällä tavalla.

13.5 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Isosorsimo

Isosorsimoa seurataan ja havainnoidaan yleisen vesiputedirektiivin seurantaan valmisteltavan ohjeistuksen mukaisesti. Rajoitetaan leviämistä yleisellä valistuksella lajin haitoista. Hävitetään ruoppaamalla rajatulla alueella. Kehitetään säännöstelyjen vesien säännöstelyä siten, että kevättulva aikaistuu ja isosorsimo ei saa kilpailuetua muihin vesikasveihin nähden. Tehdään tutkimusta ja kehitystoimintaa poistomenetelmistä ja hyötykäytöstä.

Toimijat: YM (vesiputedirektiivin seuranta, vesistön säännöstely), SYKE (tiedotus, seuranta, tutkimus, ohjaus), ELY-keskukset (tiedotus, havainnointi, hävittäminen).

Aikataulu: 2011– (jatkuva). Levinneisyystiedot päivitetään säännöllisesti kasvimuseoiden tietokantoihin sekä tulevaisuudessa myös vieraslajiportaaliin.

13.6 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Kanadanvesirutto

Kanadanvesiruttoa seurataan ja havainnoidaan yleisen vesiputedirektiivin seurantaan valmisteltavan ohjeistuksen mukaisesti. Rajoitetaan yleisellä valistuksella lajin haitoista. Hävitetään siellä, missä (tilapäinen) vähentäminen on mahdollista. Tehdään tutkimusta ja kehitystoimintaa poistomenetelmistä ja leviämistrategioista sekä biologisesta torjunnasta.

Toimijat: YM (vesipuitedirektiivin seuranta), SYKE (tutkimus, kehitystoiminta), ELY-keskukset (havainnointi, täytäntöönpanon ohjeistaminen, havainnointi, hävittäminen).

Aikataulu: 2011– (jatkuva). Levinneisyystiedot päivitetään säännöllisesti kasvimuseoiden tietokantoihin sekä tulevaisuudessa myös vieraslajiportaaliin.

14. Torjutaan vieraiden maaselkärankaisten aiheuttamia haittoja

Tavoite

Tavoitteena on hidastaa ja ehkäistä nykyisten vieraiden maaselkärankaisten leviämistä, hävittää tai pienentää haitallisia vieraslajikantoja, vähentää alkuperältään vieraiden kantojen sekoittuminen luonnonpopulaatioihin sekä tehostaa harvinaisten alkuperäislajien suojelua. Lisäksi tavoitteena on estää uusien vieraiden maaselkärankaisten luontoon pääsy.

Luontoon ei vapauteta enää lemmikkejä, eli torjutaan vieraslajien joutumista luontoon vapauttamisen seurauksena ja ennaltaehkäistään vieraslajien aiheuttamia haittoja. Samalla vähennetään lemmikkieläinten luonnonvaraistumisen riskiä, jolloin myös tauti- yms. ongelmatapausten parempi seuranta on mahdollista.

Vaikutukset

Vierasperäiset maaselkärankaist eivä t pääse aiheuttamaan vahinkoa alkuperäisille lajeille eivätkä haittoja taloudelle. Uusien vierasperäisten maaselkärankaistkantojen syntyminen estyy. Osa toimenpiteistä on vaikea toteuttaa, koska eläimet esiintyvät kaupunkialueilla, joissa pyynnin järjestäminen on vaikeaa ja joissa voi myös esiintyä pyrkimyksiä "auttaa" eläimiä mm. ruokinnalla. Toimenpiteiden tueksi vaaditaan hyvin toimivaa tiedotusta ja valistusta.

Toteutus

14.1 Turvataan pienpetopyynnit: Minkki ja supikoira

Kannustetaan riistahallintoa tehostamaan minkin ja supikoiran pyyntiä vesilinturiistan hoitomuotona. Turvataan saariston kansallispuistojen ja muiden Metsähallituksen hallinnassa olevien suojelualueiden ja myös yksityismaiden suojelualueiden vesilintukannat jatkamalla minkin ja supikoiran pyyntiä.

Kannustetaan metsästäjiä tehostamaan vieraslajien pyyntiä. Kehitetään tehokkaampia pyyntivälineitä ja -menetelmiä vieraslajien poistamiseksi. (Ks. toimenpide-esitys 1.)

Toimijat: YM (kansallispuistojen ja suojelualueiden lajiston turvaaminen), MMM/riistahallinto ja luonnonsuojelualuehallinto (MH, ELY-keskukset) ja metsästäjäjärjestöt (pyynti).

Aikataulu: 2011– (jatkuva).

14.2 Laaditaan kannansäätelysuunnitelmat: Kani, minkki, supikoira, kanadanmajava, tiibetinhani, muut riistalajit ja kotieläimet

Laaditaan nykyisten vieraslajien hoitosuunnitelmia, joihin sisältyy kantojen säätely, lisääntyvyyden rajoittaminen, poistopyynnit sekä lajin hävitys. Säädellään lisääntymistä tehostamalla pyyntiä ja valitsemalla paikallisia poistokohteita (esimerkiksi lintukosteikot). Tiukennetaan tarhaussäännöksiä karkaamisen estämiseksi. Poistetaan uudet populaatiot väliittömästi. Kanadanmajava tulisi poistaa Länsi-Lapista ja supikoira Merenkurkun alueelta, jotta leviäminen Ruotsiin ja Norjaan estettäisiin.

Toimijat: MMM ja YM (hoitosuunnitelmat, säännökset), RKTL (tutkimus), ELY-keskukset, Riistahallinto ja kaupunki/kunta (pyynnit, säätely).

Aikataulu: 2013–2016.

14.3 Säädelään riista- ja kotieläintarhausta: Riistalajit, kotieläimet, "puolikesyt" muodot kuten tarhattu villisika ja koirasudet

Kontrolloidaan riista- ja kotieläintarhausta ("puolikesyt" muodot kuten tarhattu villisika ja koirasudet) sekä huolehditaan oikeasta alkuperästä palautus- ja riistaistutuksissa (esimerkiksi sinisorsa ja peltopyy). Poistetaan villiintyneet kissat ja koirat luonnosta.

Luodaan kotieläinpuolella käytettävä toimintamalli vapaaehtoisesta yhdistyksestä, kuten esimerkiksi Eläintautien torjuntayhdistys-tyyppinen elin, antamaan neuvoja eläinten tuonnista.

Toimijat: MMM, Suomen riistakeskus, riistatarhat, kotieläinpuistot ja -tarhat sekä eläintarhat (toimintamalli, kontrollointi, neuvonta).

Aikataulu: 2012–2014 (toimintamalli). 2012– (jatkuva) (riista- ja kotieläintarhauksen kontrollointi).

14.4 Estetään lemmikkieläimiksi soveltumattomien lajien maahantuonti, myynti ja markkinointi sekä hallussapito: Supi eli pesukarhu, koirasudet, kotieläimet, lemmikit

Estetään lemmikkieläiminä pidettäväksi huonosti soveltuvien, kuten helposti lemmikin vapauttamiseen johtavien tai karkaavien lajien tuonti Suomeen, mukaan lukien internet-kaupan kautta tuotavat lemmikit.

Luodaan lainsäädännöllinen perusta, jolla kielletään sellaisten kissa- ja koiraristeymien, joiden vanhempina on aikaisemmissa neljässä sukupolvessa luonnonvaraisten lajien yksilöitä, maahantuonti, hallussapito, välittäminen tai myynti seura- tai harrastuseläimeksi (ks. toimenpide-ehdotus nro 1). Kielletään kansallisesti tappavan myrkyllisten tai muuten vaarallisten eläinten tuonti.

Luodaan kotieläinpuolella käytettävä toimintamalli vapaaehtoisesta yhdistyksestä kontrolloimaan eläinten tuontia "Code of conduct of pets". Perustetaan pakolliseen mikrosirumerkintään perustuva rekisteri vieraslemmikeille.

Lisätään valistusta lemmikkien eettisestä lopettamisesta estämään lemmikkien tahallista vapauttamista luontoon.

Toimijat: MMM ja YM (lainsäädäntö, rekisteri), lemmikkieläinjärjestöt ja elinkeinonharjoittajat (toimintamallin luonti, toiminta), eläinlääkärit ja eläinsuojelujärjestöt (valistus lemmikkien eettisestä lopettamisesta).

Aikataulu: 2012–2014.

15. Torjutaan maaympäristöjen haitallisten vieraskasvien aiheuttamia haittoja

Tavoite

Tavoitteena on, että kansalaisten tietoisuus ja puutarha-alan toimijoiden eräiden puutarhakasvien luonnolle haitallisista vaikutuksista lisääntyy, haitallisen vieraslajin leviäminen estetään jo varhaisessa vaiheessa ja kansalaisten omaehtoinen torjuntatyö lisääntyy. Puutarhajätteiden kuljetus luontoon loppuu. Hyvällä suunnittelulla ja pitkäjänteisellä työllä voidaan jättiputket ainakin paikoin hävittää kokonaan. Kansalaisaktiivisuus vieraskasvien

torjunnassa lisääntyy. Luonnonsuojelualueiden, ulkoilualueiden ja talousmetsien luonnonsuojelussa kiinnitetään erityistä huomiota vieraslajien torjuntaan.

Vaikutukset

Haitallisten vieraskasvien merkittävimmät leviämisreitit heikkenevät tai loppuvat ja vieraskasvien leviäminen luonnonympäristöissä hidastuu. Luonnonsuojelualueiden ja ulkoilualueiden kasvillisuus kehittyy luonnontilaisena. Vieraskasvien torjunta maatalousympäristössä tehostuu ja leviäminen hidastuu. Jättiputkien ja muiden vieraskasvien torjuntatyöhön tulee suunnitelmallisuutta ja kansalaiset tietävät paremmin, kehen ottaa yhteyttä omalla alueellaan.

Toteutus

15.1. Lisätään tietoisuutta puutarhajätteiden merkityksestä vieraslajien leviämisreittinä ja selvitetään puutarhajätteiden asianmukaisen käsittelyn esteet

Tiedotetaan säännöllisesti puutarhajätteiden oikeaoppisesta käsittelystä. Selvitetään puutarhajätteiden käsittelyn ongelmakohdat ja ratkaistaan ne. Kaatopaikoilla huolehditaan puutarhajätteiden käsittelystä siten, että lajit eivät leviä alueelta. Puutarhajätteen ja biojätteen keräämistä tehostetaan ja keruupaikkoja lisätään.

Toimijat: YM, kaupungit ja kunnat (jätehuolto), taloyhtiöt ja jätehuollosta vastaavat yritykset.

Aikataulu: 2012–2015.

15.2 Parannetaan täyttömaiden ja läjitysten käsittelymenetelmiä sekä kiinnitetään erityistä huomiota kasvualustojen puhtauteen

Maanrakennuksessa syntyvien täyttö- ja läjitysmaiden käsittely suunnitellaan siten, että maaperässä olevat haitallisten vieraskasvien siemenien ja muiden kasvinosien sekä vierasnilviäisten leviäminen estyy (esimerkiksi pintakerrokset läjitetään alimmaiseksi).

Istutuksissa käytettävien kasvualustojen puhtauteen kiinnitetään erityistä huomiota. Tilaa- jien on vaadittava toimittajilta, että kasvualustat täyttävät lannoitevalmisteasetuksen vaatimukset.

Toimijat: LVM/TEM, YM, kaupungit ja kunnat (suunnitelmat), maanrakennusala, Liikennevirasto ja ELY-keskukset (tienvarret ja nurmetus), Evira sekä kaupungit ja kunnat ym. rakentajat.

Aikataulu: 2012–2016.

15.3 Täydennetään talousmetsien hoitosuosituksia ja metsäsertifiointikriteerejä sekä täsmennetään luonnonsuojelualueiden ja ulkoilualueiden hoitoa

Lisätään talousmetsien hoitosuosituksiin suositus vieraiden pensaslajien käsittelystä metsänhoitotoimien yhteydessä.

Luonnonsuojelualueiden hoitoon sisällytetään aina haitallisten vieraskasvien hävittäminen. Ulkoilualueiden hoidon käytäntöihin sisällytetään tietoa vieraskasvien torjunnasta.

Toimijat: YM (luonnonsuojelualuevastuu, ulkoilualueet), Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja metsäkeskukset (yksityismetsätalous), Metsähallitus (valtion talousmetsien hoitosuosituksien, luonnonsuojelu), Suomen Metsäsertifiointi ry. ja FSC-sertifiointiyhdistys

(metsäsertifiointikriteerit), ELY-keskukset ja kunnat (luonnonsuojelualueiden hoito) sekä ulkoilualueiden omistajat/haltijat/hoitajat ja kunnat (ulkoilualueet).

Aikataulu: 2013–2016.

15.4 Laaditaan vapaaehtoiset toimintaohjeet puutarha-alalle

Laaditaan vapaaehtoiset toimintaohjeet puutarha-alalle (vrt. Euroopan neuvoston "Code of conduct on horticulture and invasive alien plants"). Ohjeisiin sisällytetään luettelo luonnolle turvallista puutarhakasvilajeista tai –lajikkeista vaihtoehtona haitallisiksi todetuille lajeille.

Kannustetaan alkuperältään kotimaisten kasvilajien käyttöön tienvarsien ja viheralueiden istutuksissa.

Toimijat: Puutarhaliitto, Taimistoviljelijät, Viherympäristöliitto, Liikennevirasto, kunnat, kasvitieteelliset puutarhat (LTKM) (ohjeet).

Aikataulu: 2012.

15.5 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Kurturuusu, komealupiini ja jättipalsami

Nimetään alueelliset vastuuviranomaiset kokoamaan tiedot alueensa haitallisimpien vieraskasvien (kurturuusu, komealupiini, jättipalsami) esiintymistä, laatimaan alueellisia torjuntaohjelmia sekä toteuttamaan niitä.

Tehdään tunnetuksi vieraskasvien (jättiputkien) torjunnan kaupallisia työpalveluita. Kootaan torjuntatyöhön erikoistuneiden yrittäjien yhteystietoja, jotta kunta- ja yksityisasiakkaat löytävät torjuntatyöhön tekijän helposti.

Laaditaan rannikoille ja saaristoon valtakunnallinen toimintaohjelma kurturuusun torjumiseksi ja leviämisen pysäyttämiseksi. Järjestetään rahoitus torjuntatyöhön arvokkaimmille kohteille.

Tienvarsi-istutuksia perustettaessa ja uusittaessa korvataan kurturuusu muilla, haitattomilla lajeilla.

Selvitetään, mitkä kurturuusun lajikkeet (*Rosa rugosa* -ryhmä) tuottavat huonosti tai ei ollenkaan siemeniä ja markkinoidaan niitä peruslajin sijaan.

Etsitään lupiinista vapaita tiejaksoja ja laaditaan suunnitelmia niiden säilyttämiseksi. Järjestetään lupiin torjuntatoimia luonnoltaan arvokkaimmille kohteille, kuten tieosuuksilla joilla maatie rajautuvat perinnebiotooppeihin.

Toimijat: YM (koordinointivastuu), ELY-keskukset ja kunnat sekä Metsähallitus (torjunta, tietojen keruu), ELY-keskukset, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän luonto- ja maisemapalvelut -teemaryhmä sekä maakunnalliset kylien yhteenliittymät ja vastaavat toimijat (työpalvelut). Liikennevirasto ja ratahallintokeskus (tienvarsi-istutusten ohjeistus), yliopistot, MTT ja puutarhasektori sekä tutkimusrahoitusta jakavat säätiöt (tutkimus).

Aikataulu: 2012– (jatkuva).

16. Hävitetään jättiputket Suomesta kokonaan

Tavoite

Tavoitteena on, että hyvällä suunnittelulla ja pitkäjänteisellä työllä jättiputket voidaan hävittää kokonaan Suomesta. Tavoitteena myös on, että jättiputkien hävittämis-

hanke toimii kansallisena pilottihankkeena ja mallina myös muiden lajien torjuntatoimintaan.

Vaikutukset

Haitallisten jättiputkien merkittävimmät leviämisreitit heikkenevät tai loppuvat ja jättiputkien leviäminen luonnonympäristöissä hidastuu ja loppuu kokonaan. Jättiputkien torjuntatyöhön tulee suunnitelmallisuutta ja kansalaiset tietävät paremmin, kehen ottaa yhteyttä omalla alueellaan.

Toteutus

16.1 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Otetaan tavoitteeksi hävittää jättiputket Suomesta

Perustetaan valtakunnallinen jättiputkien torjuntahanke, jonka tavoitteena on hävittää jättiputket Suomesta kokonaan. Nimetään hankkeelle alueelliset vastuuviranomaiset koordinoimaan työtä. Aktivoidaan kansalaiset toimittamaan jättiputkitietoja viranomaisille. Järjestetään hankkeelle tarvittavat ja riittävät resurssit sekä havaintotietojen keruuseen, torjuntatyöhön että seurantaan. Huolehditaan siitä, että hanke on riittävän pitkäkestoinen (10-20 vuotta) tuottaakseen tavoitellun tuloksen. Neuvonnassa korostetaan oikean lajimäärityksen tärkeyttä.

Jättiputkien luvanvarainen kasvatus sallitaan valistusta ja tutkimusta varten.

Toimijat: MMM, YM (rahoituksen järjestäminen), ELY-keskukset (työn koordinointi), kunnat ym. (torjuntatyö).

Aikataulu: 2012 (hankkeen suunnittelu ja käynnistäminen), 2022-2032 (jättiputki hävitetty) (hankkeen kesto 10-20 vuotta). Rajoilla tapahtuva toiminta ja seuranta jatkuvaa.

Jättiputken torjumista koskevaan hankkeeseen liittyvät voimavarakustannukset on esitetty strategian taloudellisia vaikutuksia kuvaavassa osiossa.

YHTEENVETO TOIMENPIDEKOKONAISUUKSISTA

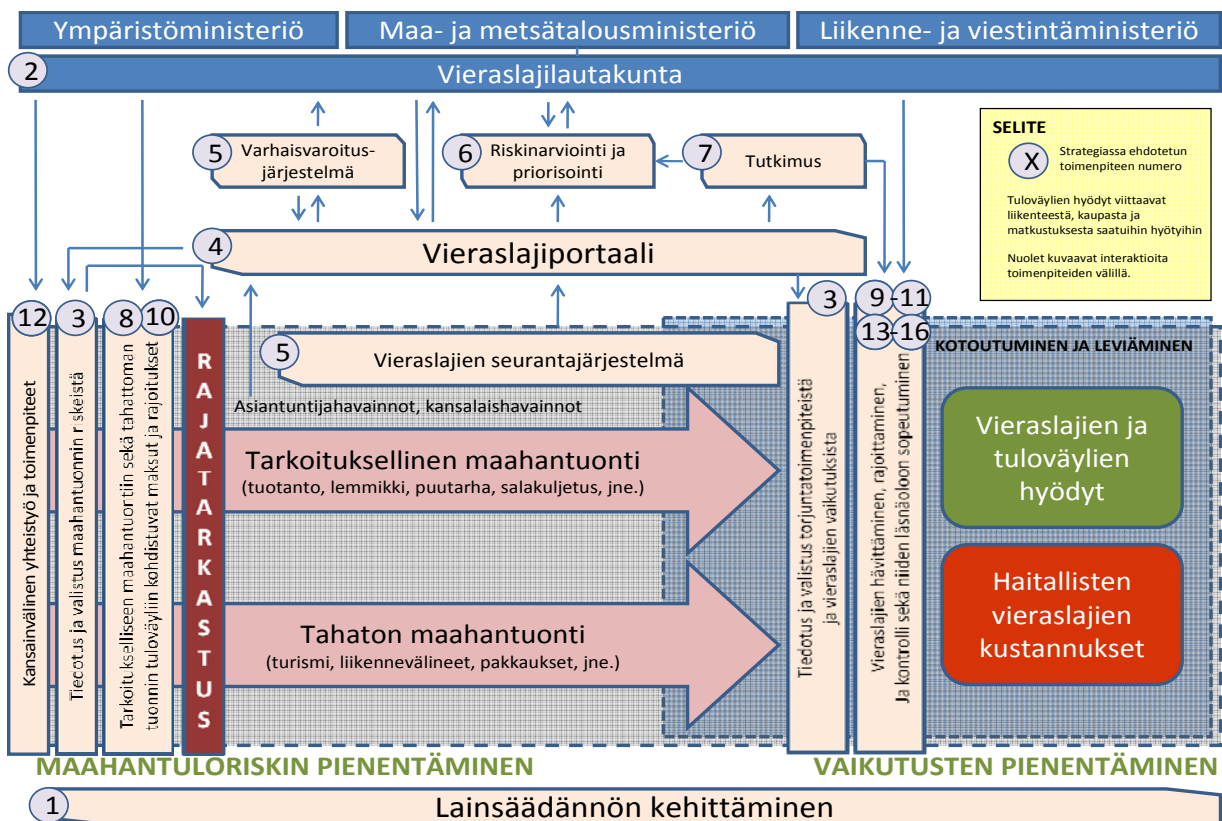
Kaikki vieraslajistrategiassa esitetyt toimenpiteet kytkeytyvät toisiinsa. Kuva 2 tiivistää strategian toimenpide-esitykset ja niiden aseman vieraslajeja koskevien haittojen ja uhkien torjunnan yhdeksi kokonaisuudeksi.

Kuvassa 2 on esitetty vieraslajistrategiassa esitettyjen toimenpiteiden liittyminen toisiinsa.

Vieraslajeja tuodaan maahan joko tarkoituksellisen maahantuonnin kautta (tuotantokasveja, lemmikeiksi, puutarhakasveja) tai ne voivat päästä tahattomasti kuten matkailijoiden, liikennevälineiden tai kauppapakkausten mukana. Maahantuloriskiä voidaan pienentää vaikuttamalla näiden väylien toimintaan sekä tiedottamalla että erilaisten ohjauskeinojen (määräykset, maksut) avulla. Kansainvälisen yhteistyön keinoin voidaan sekä pienentää Suomeen kohdistuvaa riskiä että kantaa kansainvälisesti vastuuta vieraslajien leviämisen ehkäisemisestä. Rajatarkastuksessa pyritään löytämään määräysten vastaisesti maahan tulossa olevat lajit. Maahan päässeistä vieraslajeista osa kotoutuu ja leviää. Vieraslajeista aiheutuu sekä hyötyjä (tarkoituksellisesti tuodut lajit) että haittoja. Myös maahantuloväylistä (liikenne, matkailu, kaupankäynti) aiheutuu hyötyjä, joten väylien täydellinen sulkeminen ei ole tarkoituksenmukaista. Torjuntatoimenpiteisiin voidaan vaikuttaa tiedotuksen avulla sekä toteuttamalla erilaisia torjuntatoimenpiteitä.

Strategiassa esitetyjä toimenpiteitä tarkastellessa kaiken perustana on vieraslajilainsäädännön kehittäminen (toimenpide 1), jonka avulla luodaan pohja esitettyjen toimenpiteiden toimivuudelle. Maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen asetettava vieraslajilautakunta (2) on kansallinen vieraslajiasioista vastaava viranomainen. Lautakunta saa ajantasaista tietoa varhaisvaroitussysteemin (5), vieraslajiportaalin (4), vieraslajien priorisoinnin (6) sekä tilaamiensa riskinarviointien (6) kautta. Lautakunta muotoilee ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä maahantuontiin sekä tahattoman tuonnin tuloväyliin kohdistuvia laji- ja väyläkohtaisia toimenpiteitä (3, 8, 10). Maahantulon jälkeisenä toimenpiteenä lautakunta ohjaa ja koordinoi vieraslajien hävittämiseen, rajoittamiseen, kontrolliin sekä sopeutumiseen liittyviä toimenpiteitä (3, 9-11, 13-16). Lautakunta yhteistyössä kansainvälisten toimijoiden kanssa varmistaa, ettei Suomi edesauta vieraslajien leviämistä myöskään Suomen rajojen ulkopuolella (12).

Vieraslajiportaali (4) on avainasemassa esitetyissä toimenpiteissä. Portaalin tiedot ovat vieraslajilautakunnan käytettävissä, ja lautakunta itse käyttää portaalia tiedotuskanavanaan. Portaaliin syötetään tietoa myös varhaisvaroitussysteemistä (5), vieraslajien seuranta-järjestelmästä (5) sekä asiantuntijoiden ja kansalaisten havainnoista. Portaali tuottaa tietoa tiedotuksen tueksi liittyen sekä vieraslajiriskien ennaltaehkäisyyn että niiden vaikutusten pienentämiseen. Vieraslajitutkimus (7) tukee riskinarviointia sekä vieraslajien torjuntaan liittyviä toimenpiteitä.

Kuva 2: Esitys toimenpiteiden ja vastuiden toteutumisesta vieraslajien osalta. Kaikki toimenpiteet liittyvät toisiinsa.